

1

**До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 02-26 ЮФ
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
за адресою: вул. Іоанна Павла II, 17,
м. Київ, 01042, Україна**

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента **Татаренко Галини Вікторівни**, кандидата юридичних наук, професора, професора кафедри публічного та приватного права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

на дисертацію **Покори Костянтина Вікторовича** на тему:

«Адміністративно-правовий статус прокурора спеціалізованої прокуратури у сфері оборони», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

1. Актуальність теми дисертаційної роботи Покори Костянтина Вікторовича на тему: «Адміністративно-правовий статус прокурора спеціалізованої прокуратури у сфері оборони» обумовлюється тим, що розвиток спеціалізації в системі органів прокуратури об'єктивно зумовлює необхідність наукового переосмислення правового становища прокурорів, діяльність яких пов'язана з окремими стратегічно важливими сферами державного управління. До таких сфер належить оборона держави, де реалізація прокурорських повноважень відбувається в умовах особливого правового режиму, підвищених безпекових ризиків, обмеженого доступу до інформації та складної міжвідомчої взаємодії. Діяльність прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони поєднує загальні ознаки статусу прокурора та особливості, обумовлені предметною спеціалізацією відповідного органу. Це вимагає визначення меж його компетенції, змісту спеціальних повноважень, характеру професійних вимог, способів забезпечення процесуальної незалежності та співвідношення прокурорської діяльності з повноваженнями органів військового управління, досудового розслідування і

державного контролю.

Наукова значущість обраної теми полягає також у необхідності узгодження різних складових правового статусу прокурора - функціональної, компетенційної, організаційної, гарантійної та деліктної. Відсутність належної визначеності у відповідних питаннях може призводити до неоднозначного тлумачення повноважень, дублювання функцій державних органів і виникнення труднощів у практичній реалізації завдань прокуратури в оборонній сфері.

Слід зауважити, що загальним питанням характеристики статусу прокурора присвятили свої праці такі науковці, як С.В. Банах, М.В. Беланюк, В.С. Бондар, Л.Р. Грицаєнко, Є.О. Загородній, О.С. Козачук, І.В. Козьяков, М.В. Косюта, І.В. Костенко, М.Я. Мавдрик, А.В. Матіос, С.М. Огієвич, В.В. Пилипенко, М.В. Руденко, В.Г. Фатхутдінов, А.С. Шапошник, Р.М. Шестопалов, О.І. Шинальський та інші. Проте, спеціальних наукових досліджень, присвячених комплексному аналізу адміністративно-правового статусу прокурора спеціалізованої прокуратури у сфері оборони, особливостей його повноважень і функціональних обов'язків у системі забезпечення законності у Збройних Силах України, недостатньо, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження Покори Костянтина Вікторовича на тему: «Адміністративно-правовий статус прокурора спеціалізованої прокуратури у сфері оборони».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Проведений аналіз публікацій, вивчення змісту дисертаційної роботи **Костянтина Покори** дозволяє повною мірою зробити висновок щодо достатнього ступеня обґрунтованості наукових положень, сформованих висновків та розроблених рекомендацій, поданих у дисертації. Достовірність і обґрунтованість одержаних наукових результатів забезпечуються опрацюванням значного масиву праць українських і зарубіжних учених, нормативних та інших джерел, перелік яких налічує 266 найменувань. Для реалізації мети й завдань дисертаційного дослідження автором застосовано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціально-юридичних методів,

зокрема: історико-правовий (підрозділ 1.1), аналітичний метод наукового пізнання (підрозділи 1.2), діалектичний метод (підрозділи 1.3, 1.4), системно-структурний метод (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3), порівняльно-правовий метод (підрозділ 3.1), описовий метод (підрозділ 3.2).

У першому розділі дисертації автор досліджує становлення органів прокуратури та зміну їхньої ролі у військовій і оборонній сферах, виокремлюючи основні етапи розвитку відповідного інституту (с. 29–43). На підставі опрацювання наукових позицій і нормативних положень сформульовано авторське розуміння адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони та визначено його складові (с. 44–65). Надалі з'ясовано особливе місце такого прокурора в системі прокуратури України, специфіку його компетенції, територіальної діяльності та професійної підготовки в умовах воєнного стану (с. 66–85). Завершується розділ характеристикою способів і зовнішніх форм реалізації прокурорських повноважень у сфері оборони (с. 86–110).

У другому розділі основну увагу приділено безпосередньому змісту адміністративно-правового статусу прокурора. Автор розкриває його права й обов'язки, а також правові, організаційні, соціальні та безпекові гарантії належного виконання повноважень (с. 115–128). Окремо систематизовано принципи прокурорської діяльності та запропоновано їх поділ на загальноправові, організаційні, функціональні й спеціальні (с. 129–153). Крім того, охарактеризовано дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та цивільно-правову відповідальність прокурора, а також нормативні засади його діяльності у сфері оборони (с. 154–170).

У третьому розділі здійснено порівняння зарубіжних моделей організації військової прокуратури та військової юстиції, на основі чого запропоновано окремі напрями вдосконалення діяльності Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони в Україні (с. 175–204). Також автором систематизовано форми та напрями взаємодії прокурора з органами військового управління, правоохоронними, розвідувальними й іншими органами публічної адміністрації у процесі забезпечення законності в оборонній сфері (с. 205–227).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що результати наукового дослідження **Покори Костянтина Вікторовича**, представлені в дисертаційній роботі, мають належний рівень обґрунтованості та достовірності. Висновки за всіма розділами та загальні висновки за роботою в цілому є логічно побудованими та систематизують основні результати, отримані автором.

3. Наукова новизна одержаних результатів визначається комплексним науковим аналізом діяльності прокурора у сфері оборони в історичному та порівняльно-правовому аспектах, на основі якого сформульовані нові наукові положення та висновки, розроблено авторські пропозиції з удосконалення прокурорської діяльності у відповідній сфері. Результатом проведеного дослідження **Костянтином Покорою** сформульовані нові наукові положення та висновки. Основними з них слід виділити такі:

Уперше комплексно охарактеризовано місце та особливості діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони у системі органів прокуратури України в умовах воєнного стану через виокремлення таких особливостей: 1) прирівнювання правового статусу до обласних прокуратур з одночасною вузькою спеціалізацією виключно на оборонній сфері; 2) можливість функціонування за межами встановленої території з урахуванням умов воєнного стану, особливостей військового округу, кількості військових частин та їх розташування до лінії зіткнення; 3) здійснення процесуального керівництва розслідуванням військових злочинів обмеженого кола суб'єктів (військовослужбовці, військовозобов'язані, резервісти та інші особи, діяльність яких пов'язана з обороноздатністю держави); 4) здійснення нагляду за додержанням законів специфічними суб'єктами сектору безпеки і оборони (Служба зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, спеціальні підрозділи Національної поліції України, Державна прикордонна служба України, Державне бюро розслідувань); 5) представництво інтересів держави у судах у справах, пов'язаних з діяльністю Міністерства оборони України, Збройних Сил України, оборонно-промислового комплексу, щодо повернення земель оборони та оскарження господарських договорів військових формувань;

б) відсутність внутрішньої спеціалізації прокурорів за галузями права (земельні, господарські, кримінальні, цивільні, адміністративні справи), що створює значне навантаження в умовах воєнного стану; 7) необхідність володіння знаннями з конституційного, кримінального, кримінально-процесуального, цивільно-процесуального, земельного, господарського, військового та міжнародного права для ефективного виконання функцій.

Уперше узагальнено елементи адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони, до них варто віднести: нормативно закріплені мета, завдання, функції та принципи діяльності, організаційна структура, спеціальні повноваження та відповідальність, порядок та підстави звільнення. Разом ці компоненти забезпечують ефективне виконання прокурором своїх функцій у сфері оборони та визначають межі його компетенції.

Удосконалено теоретичні положення про історико-правову природу становлення адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони, дозволило виділити чотири етапи становлення прокуратури України, а саме : 1) період існування України у складі Російської імперії (1722-1917); 2) період Української Народної Республіки (1917-1922); 3) радянський період (1922-1991); 4) період незалежності України (1991-по теперішній час).

Удосконалено концептуальні засади юридичної відповідальності та правових засад діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони через авторське визначення юридичної відповідальності з урахуванням специфіки військової сфери та систематизацію правових засад його діяльності, що охоплюють: обов'язок зазнавати несприятливих наслідків за неналежне виконання функцій нагляду за законністю у Збройних Силах, досудового розслідування військових злочинів та представництва інтересів держави у справах з оборони; правове регулювання через спеціальні нормативні акти; принципи діяльності (верховенство права, незалежність, процесуальна самостійність, дотримання етичних норм) та особливості організації за принципами територіальності та інстанційності.

Набули подальшого розвитку положення про кращі практики зарубіжного досвіду регулювання та організації діяльності прокурорів у сфері оборони демонструє різноманітність підходів, адаптованих до специфіки правових систем та військових структур різних країн. Запропоновано вдосконалення системи спеціалізованої прокуратури у сфері оборони України на основі адаптації зарубіжного досвіду США, Данії, Румунії та Польщі, що включає: посилення функціональної незалежності Спеціалізованої прокуратури від військового командування (за прикладом американських JAG Corps); створення незалежної експертної комісії для періодичного аналізу діяльності прокуратури (за аналогією з американськими Military Justice Review Group); запровадження постійно діючої робочої групи при профільному комітеті ВРУ для моніторингу та звітності; проведення міжнародних аудитів ефективності експертами НАТО, ОБСЄ; створення військово-дисциплінарних судів з спеціалізованими прокурорськими підрозділами; нормативне врегулювання механізму оперативного створення тимчасових спеціалізованих прокуратур за особливих правових режимів; обґрунтування доцільності створення окремої Національної військової антикорупційної прокуратури для протидії корупції у Збройних Силах та оборонно-промисловому комплексі.

Набули подальшого розвитку положення про взаємодію прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони з іншими органами публічної адміністрації через систематизацію та конкретизацію напрямків такої взаємодії:

- 1) процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних проваджень, вчинених військовослужбовцями, особами військового резерву та іншими особами, діяльність яких впливає на обороноздатність держави, у взаємодії з Державним бюро розслідувань, Службою безпеки України, Національною поліцією України;
- 2) здійснення нагляду за додержанням законності під час проведення негласних слідчих та оперативно-розшукових дій органами Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, спеціальних підрозділів Національної поліції України, Державної прикордонної служби України;
- 3) представництво інтересів держави у судових провадженнях

щодо Міністерства оборони України, Збройних Сил України, органів оборонної промисловості, військово-цивільних адміністрацій та інших суб'єктів оборонного сектору; 4) нагляд за дотриманням законів органами виконавчої влади у сфері оборони, включаючи Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державну спеціальну службу транспорту; 5) нагляд за дотриманням законності при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях щодо військовослужбовців у гауптвахтах, дисциплінарних батальйонах, спеціальних палатах медичних закладів ЗСУ та військових частинах, де виконуються покарання; 6) координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності у військовій сфері через механізми обміну інформацією, проведення спільних нарад, узгодження планів перевірок та розроблення міжвідомчих нормативних актів.

4. Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших досліджень проблемних аспектів адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони; практичній діяльності – у контексті підвищення ефективності та дієвості органів прокуратури в сфері оборони; освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів, проведення лекційних, семінарських і практичних занять із дисциплін «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Кримінальне процесуальне право», «Організація судових та правоохоронних органів».

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях.

Дисертація подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана дисертантом особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати здійснених **Костянтином Покорою** досліджень, які мають істотне значення для юридичної науки.

Загальний обсяг основного тексту дисертації, додатки та список літератури достатні для дисертаційних робіт за спеціальністю 081 – Право.

Аналіз публікацій дозволяє стверджувати, що всі публікації Костянтина Покори прямо пов'язані з темою дисертації та розкривають її зміст. На цій підставі можна переконливо стверджувати, що дисертація виконана здобувачкою самостійно, а усі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень автора.

Основні результати та висновки дисертації викладено у таких публікаціях: у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також у трьох тезах доповідей і повідомлень на вказаних конференціях. Отже, в цілому результати дисертації представлено в 7 публікаціях.

Наукові публікації повною мірою відображають основний зміст дисертаційного дослідження та відповідають встановленим вимогам, передбачених Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація має класичну структуру і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел.

Оформлення дисертації за структурою, стилем представлення матеріалу та мовою відповідає вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40. Матеріали дисертації чітко висвітлюють одержані під час дослідження науково-практичні результати.

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових працях, в яких подано результати дисертації, не виявлено.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Автор обґрунтовано зазначає, що відсутність внутрішньої спеціалізації у Спеціалізованій прокуратурі у сфері оборони призводить до надмірного навантаження на прокурорів, оскільки одна й та сама особа може працювати з кримінальними провадженнями, земельними спорами, оборонними закупівлями

та справами щодо представництва інтересів держави. Водночас у дисертації не запропоновано чіткого механізму розподілу таких напрямів роботи між прокурорами. Доцільно було б визначити, за яким критерієм має запроваджуватися внутрішня спеціалізація: за видами прокурорських функцій, категоріями справ або окремими сферами оборонних правовідносин. Це дозволило б конкретизувати авторську позицію щодо практичного зменшення навантаження та підвищення професійної якості роботи прокурорів.

2. У дисертації цивільно-правова відповідальність прокурора пов'язується з відшкодуванням державою шкоди, завданої його незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю, та можливістю подальшого стягнення відповідної суми з прокурора в порядку регресу. Водночас ці правові механізми не є тотожними. Перед потерпілою особою обов'язок відшкодувати шкоду, як правило, несе держава, тоді як особиста майнова відповідальність прокурора може наставати лише у формі регресної вимоги та за наявності прямо визначених законом підстав. Тому в роботі доцільно було б чіткіше розмежувати відповідальність держави за шкоду, заподіяну діяльністю органів прокуратури, та особисту відповідальність прокурора, а також конкретизувати умови, за яких до нього може бути заявлено регресну вимогу.

3. Характеризуючи юридичну відповідальність прокурора, автор посилається, серед іншого, на Закон України «Про державну службу». Водночас прокурори мають спеціальний правовий статус і не належать до державних службовців у розумінні цього Закону. Тому потребує уточнення, які саме його положення можуть поширюватися на прокурорів та на якій правовій підставі.

Наведені мною зауваження не знижують цінності дисертаційної роботи **Костянтина Покори** поданої на здобуття ступеня доктора філософії та, скоріш за все, можуть бути використані для подальших досліджень.

8. Загальний висновок

Враховуючи актуальність теми дисертації та результати проведеного дослідження вважаю, що дисертаційна робота **Покори Костянтина Вікторовича** на тему: «Адміністративно-правовий статус прокурора

спеціалізованої прокуратури у сфері оборони» є самостійною, завершеною роботою в якій отримані нові, науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання.

На підставі здійсненого аналізу можна зробити висновок, що дисертація Костянтина Покори відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

РЕЦЕНЗЕНТ

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Галина ТАТАРЕНКО

Підпис засвідчую
Начальник відділу кадрів
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Ольга КУРТОВА